

DOI: 10.7596/taksad.v5i1.508

Mevlana'nın Nazarında Ölüm*

Shahbaz Mohseni¹

Çev. Tuğberk Uğurlu²

Öz

Ölüm, insanın başlıca endişelerinden biridir ve onun karmaşık akli ve manevi muammalarının içerisinde üst sıralardadır. Günün birinde, tüm dünyevi bağlarımızı ardımızda bırakıp bilinmeyen bir dünyaya yolculuğa çıkacağımızı kabul etmek zordur. İslam mistisistleri (Sufiler) bu konuda daha da ileri gitmişlerdir. Onlara göre ölüm sadece yeni bir hayata başlangıç değil, aynı zamanda dünya hayatında gurbet çektikleri “Ebedi Sevgili”ye kavuşmak manası taşır. Bu yüzden ölümü her zaman neşeyle karşılanacak, hasret çektikleri şeye kavuştukları kutlu bir olay olarak görürler. Bu makalede yazar, İslam tarihinin belki de en meşhur sufi ve düşünürü Hz. Mevlana'nın ölüm konusundaki yaklaşımlarını konu edinmiştir. Bunu yaparken de ekseriyetle onun en meşhur eserleri; 'Mesnevi' ve 'Fihi Ma Fih'den faydalanmıştır. Makalede Hz. Mevlana'nın ölümü bir yok oluş değil, yeni ve daha parlak bir başlangıca açılan geçilmesi zaruri bir kapı olarak gördüğü düşüncesi ağırlıktadır.

Anahtar Kelimeler: Mevlana, Ölüm, Sufi, Mesnevi, İrfan.

* Bu makale, Yrd. Doç. (Assist. Prof.) Shahbaz Mohseni tarafından, Mevlana Celaleddin Rumi'nin 800. Doğum yıldönümü vesilesiyle hazırlanan sempozyum bildirileri kitabından alınarak tercüme edilmiştir. Bk. *Uluslararası Mevlana ve Mevlevilik Sempozyumu bildiriler/International symposium on Mawlana Jalal al-din-Rumi and Mawlawism [Uluslararası Mevlana ve Mevlevilik Sempozyumu (2007: Şanlıurfa)]*. (ed: Abdurrahman Elmalı, Ali Bakkal) Şanlıurfa: Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2007. c. I, ss. 224-230.

¹ Assistant Professor of Persian Literature, From Iran, shahbazmohseni@yahoo.com

² Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, tugberk_ugurlu@yahoo.com

Death in Mowlawee's View

Abstract

Death is one of the main obsessions of man and ranks among his most sophisticated mental and spiritual enigmas. It is hard to accept that there will come a day when we will have to abandon all our mundane attachments to set out a journey to an unknown world. Islamic mystics and sophis even went farther. They regarded death not only as a beginning of a new life but also as a means to reunite with the Eternal Beloved from whom they had been detached by their mundane life. Therefore they consider death as an auspicious event which they always welcome cheerfully and the arrival of which they long for. In this essay, writer constitutes the main topic of the conversation as Mawlana's opinion about death who is one of most famous intellectual and mystic of Islam history. By doing this, he uses Mawlana's most notorious compositions 'Masnawi' and 'Fihi Ma Fih'. In the essay, from the opinion of Mawlana as "death is not an annihilation but a door which anybody has to pass for a new and brighter start" influenced strongly.

Keywords: Mawlana, Death, Mystic, Myticism, Masnavi, Wisdom.

Ölüm, insanın başlıca endişelerinden biridir ve onun karmaşık akli ve manevi muammalarının içerisinde üst sıralardadır. Günün birinde, tüm dünyevi bağlarımızı ardımızda bırakıp bilinmeyen bir dünyaya yolculuğa çıkacağımızı kabul etmek zordur. Ustaları tarafından ortaya konmuş Edebiyat, fen ve felsefe çalışmalarında ve her kültürden, dilden fikir adamlarına baktığımızda ölümün, üzerinde durulan en köklü mesele olduğunu görürüz, çünkü sebep olduğu korku ve şok, insanlar içinde yaygın olan ve doğal bir duygudur. Tabii olarak, herkesin bakış açısına göre yaklaşımları vardır. Yeniden dirilmeye inanan ve reddeden arasındaki fark, ilkinin ölümü yeni bir hayat evresine başlangıç, ikincisinin de her şeyin sonu olarak kabul ettiği noktadan başlar.

İslam sufileri bu konuda daha da ileri gitmişlerdir. Onlara göre ölüm sadece yeni bir hayata başlangıç değil, aynı zamanda dünya hayatında gurbet çektikleri "Ebedi Sevgili"ye kavuşmak manası taşır. Bu yüzden ölümü her zaman neşeyle karşılanacak, hasret çektikleri şeye kavuştukları kutlu bir olay olarak görürler.

Bu makalede; mistik ve düşünürlerin en büyüklerinden biri olan ve Mevlana olarak bilinen Celaleddin Muhammed Belhi'nin, ölüme karşı olan yaklaşımından bahsedeceğiz.

1- Bu görüşlerin başında Mevlana, insanların genelinin ölüme bakışının hatalı olduğunu ve kesinlikle değiştirilip düzeltilmesi gerektiğini savunur. Yaygın inanışın tam tersine ölüm, korkulacak bir şey değildir. Ölümden korkmak, kendinden korkmaktır. Her insanın ölümü, aslında tam da kendisini yansıtır. Her insan yaşadığı ömür nispetince mükâfatını alır ve ölümü de dünyevi hayatına uyumlu bir şekilde gerçekleştirir. Ölüm şekli, kişinin kalbindeki ve aklındakilerin bir yansımasıdır. Mecazi manada ölüm, başkalarını aldatıp gerçek kimliğini gizleyen yapay dış görünüşünün aksine, her insanın gerçek tabiatını gösteren bir aynadır. Eğer tabiatımız, Mevlana'nın tabiriyle "Türk kızı" gibi güzel ise, aynadan yansıyan güzellik, çirkin olması durumunda da yansıyan çirkinlik olacaktır.³

Mevlana, hikmeti kısmi/noksan hikmet ve vahyin ve dinin izzetinden zevk alan kamil hikmet olarak birbirinden ayırmıştır. Ona göre ölümden korkan, bu tamamlanmamış noksan hikmettir. Ancak Kur'an'ı Kerim'in tabiriyle "**Kendisine Hikmet verilmiş olanlar**" (197/2), işte onlar asla ölümden korkmazlar.⁴

Doğru insanlarda ölüm korkusu olmaz. Ölüm bir merhale ve bu dünya hayatının bir uzantısı, düşük bir dünya hayatından yüceltilmiş olana dönüşme olarak kabul edilir. Bu bakış açısıyla ölüm, aslında bir yüceltmedir. Mistikler, ölümü hafife alırlar. Ölüm geldiğinde yok olan ruh incisi değil, dünyevi beden kabuğudur.⁵

Mevlana Kur'an'ı Kerim'in Yasin Suresinin 53. Ayetinden (**...onların hepsi huzurumuza çıkarılırlar**) alıntı yaparak ölümden sonraki hayat fikrini öne sürer. Çünkü eğer ölüm, tamamen ve sonsuz bir yok oluş olsaydı, Mevla Teala, bu ayette "huzura çıkarılmak" tabirini kullanmazdı.⁶

2- Mevlana, mecazen, ölümü, iman iddiasını ölçen bir mihenk taşına benzetir ve ölümün yıkıcı olabileceğini söyler. Ölümsüz bir dünya, sahte para ile gerçeğini ayırt etmenin mümkün olmayacağı bir pazara benzer. Paralar alınıp-verilir ancak, gerçeği sahtesinden ayırıp, dolandırıcıları ortaya çıkarmak için uzman sarraflar gerekir⁷. Bir başka çekici ve spesifik benzetmesi ise, Mevlana'nın, ölümü cevizin kabuğunu kırmaya benzetmesidir. Der ki, "Eğer içini tam olarak doldurmuşsa, bir ceviz kırılmaktan neden korksun ki ?" ayrıca şiirlerinden birinde ölümü, soyulduklarında içindeki taneleri ortaya

³Rumi, Mevlana Celaleddin Muhammed, *Mesnevi* c.3 s.349-344, C.1 s. 3453-3496

⁴*Mesnevi*, c.5 byt.4226, c.3 byt.444-445

⁵*Mesnevi*, c.3 byt.3453-3496

⁶*Mesnevi*, c.5 byt.444-445

⁷*Mesnevi*, c.4 byt.1674-1681

çıkaran nar ya da elmaya benzetir.⁸ Doğaldır ki çürük olanlar atılırken taze ve lezzetli olanlar tercih edilir.

3- Başka bir şiirinde Mevlana ölümü, meftanın ruhunun, iyilerden mi yoksa kötülerden mi olacağını görmek için beklediği bir doğuma benzetiyor. Her grup bu kişinin ölümünden sonra kendi tarafına katılacağını düşünür. Sonunda kişi ölür ve yeni bir dünyaya adım atarak iyiler ve kötüler arasında sürekli gerçekleşen doğumuna bir son vermiş olur.

4- Başka bir bakış açısı ise, dünya hayatının iman edenlerin tutsak olduğu bir hapisanedir. Bu yüzden ölün onları bu tutsaklıktan özgürlüğe kavuşturur. Kuşkusuz, bir hapis mahkumu için en heyecan verici an özgürlüğüne kavuştuğu andır. Peygamberler dünyayı anlamışlardı. Onlar bu dünyayı, ruhlarının özgür kalıp cennetin sonsuz ufuklarında uçurmanın özlemine çektikleri bir hapisane olarak görüyorlardı. Onların derdi, bu küçük ve dar hapisanede tutsak olmaktı.

Mevlana, *Fihi Ma Fih* eserinde aynı konuya başka bir temsil ile değinir: “*Ahiretin sonsuzluğunu temaşa edip, bu kısıtlı dünyadan azat olan kişinin hali; hayatı boyu elleri zincirlerle bağlı bir şekilde yaşamış, hatta bu şekilde yaşamaktan mutlu olmayı dahi başarmış bir insanın zincirlerinin çözüldüğü an içinde olduğu halin nasıl bir işkence olduğunu fark etmesine benzer. Kundağında elleri kolları sıkıca sarmalanmış bir bebeğe de benzetilir ki, büyüüp adam olduğu zaman bu şekilde bağlanmak onun için ne acı bir eziyet olur*”.⁹

5- Mevlana'nın gözünde dünya, ayrılık yeridir, ölüm ise bizi birliğin ve Yüce Mevla ile birlik olma diyarına götürür. “Onlar Mevla ile ruhları birbirinden ayıran duvarlardır, ahiret ise ruhu özgür bırakır ki Mevla'sına kavuşsun”¹⁰

6- Mevlana, ölümün bu hayata değer ve prestij kattığını savunur. Ölüm olmasaydı insan, yemek ve uyumaktan ibaret korkunç bir döngünün içinde tutsak olurdu. Yüceliğin tadına varamadan bu dünyevi haline devam ederdi. Şiirinde şu soruyu soran bir adamı anlatır: “Ölüm olmasa dünya mutlu bir yer olurdu”. Diğeri de ona şöyle cevap verir, “Ölüm olmasa dünya kıymetsiz bir yer olurdu.”¹¹ Attar Nisaburi (Feridüddin-i Attar), *Tezkiretü'l Evliya* adlı kitabında Yahya b. Mu'az er-Razi 'nin hayatından bahsederken şu hikayeyi anlatır: “*Günün birinde biri dedi ki, “Ölüm Meleği var iken dünyanın kıymeti yoktur*”,

---

⁸Mesnevi, c.1 byt.706-710

⁹Rumi, Mevlana Celaleddin Muhammed, *Fihi Ma Fih*, s. 194, thk. Badi'ozzamān Foruzānfar, 1963.

¹⁰*Fihi Ma Fih*, s. 194

¹¹Mesnevi c.1 byt.1760-1763

“Yanlıhsın, dedi Yahya b. Mu’az, esas Ölüm Meleği olmasa dünya kıymetsiz olurdu.”
“Neden” denildi, dedi ki, “Çünkü ölüm en yüce Dost’a ulaştırır bir köprüdür.”¹²

7- Mevlana başka bir şiirinde, artık var olmamak anlamına gelen ölüm diye bir şeyin olmadığını söyler. Hepimiz varlık okyanusunda yüzeriz. Ölüm, yer değişikliğinden başka bir şey değildir. Ölüm, Yüce Mevla’ya veya sonsuzluğa katılmak demektir. Yani sevgiliye kavuşmak demek olan ölümü hoş karşılamalı ve geldiğine sevinmeliyiz. Bu sebeple, gerçek hayat ölümün kalbinde yatar. Ölüm insanın azat edilme zamanıdır. Şu an bu dünya mekanında ikamet ediyoruz ancak birkaç gün sonra özümüze döneceğiz. Bu heyecan verici manevi yolculuğun varış noktasından başka bir şeye önem vermemeliyiz. Bütün Mesnevi, özünden ayrı kalan ve kavuşacağı günün özlemine çeken bir adamı “Ney” ile sembolize eden bir biyografidir aslında.

8- Ölümü unutanlara Mevlana der ki; “Şu ölüm yıllardır davulcağızını döver durur da senin kulağın vakitsiz ve yersiz oynar. Fakat can verme çağında ah ölüm dersin. Ölüm şimdi mi seni uyandırdı? Ölümün, nâra atmadan boğazı yırtıldı sesi tutuldu; dövüle dövüle davulu patladı!”¹³

9- Mevlana, ölümü toptan bir yok oluş olarak görenlerin gerçeği tersten görmelerine sebep olacak bir irfan eksikliğine sahip olduklarına inanır.

10- Diğer bir şiirinde Mevlana, Ölümün karanlığa gizlenmiş bir “ab-ı hayat” suyu olduğunu söyler ve hırsıyla bu suyu arayan adamı susuzluk hastalığına yakalanmış birine benzetir. Adamın ölümü yine bu sudan olacaktır ama adam yine onu ister. Testideki suyu nehre dökünce su nehirde kaybolur. İşte ölümün sonsuz aleme açılan kapısı da bu suda kayboluş gibidir ve hayatın en heyecan verici anıdır.

11- Mevlana başka bir örnekte dünyayı sıcak bir Türk hamamına benzetir. Eskiden hamamların farklı bölmeleri ve teçhizatları vardı ve içinde yıkanması bu günkü kadar kolay değildi. Bazen yıkanmak saatler alıyordu. Hamamın sıcak zemini ve duvarları ve sıcak sudan yükselen yoğun buhar, içerideki insanların terlemesine sebep olur, insanların içleri sıkılır ve daralırlardı. Şair burada benzetmeyi şu sonuca bağlar ; “dışarı çıkmadıkça hamamdan, gönlü açılmaz insanın hamamın içi geniş de olsa...”. “Yahut da meselâ dar bir ayakkabı giyersin de geniş bir ovada yürürsün. Fakat o geniş ova, sana öyle daralır ki... o ova, o sahra sana âdeta zindan kesilir. Seni uzaktan gören ovada bir lâle gibi

¹²Attar, Ebû Hâmid Ferîdüddin Muhammed bin Ebî Bekir İbrâhîm-i Nisâbüri, *Tezkiretü'l Evliya*, s.315 thk. Nicholson, Tehran, 1991.

¹³*Mesnevi* c.6 byt.773-776

açılmış der. Bilmez ki sen, zalimler gibi görünüşte gül bahçesindesin, fakat ruhun, feryat edip duruyor!”¹⁴

12- Mevlana der ki, ölümü tadan hiç kimse öldüğüne hayıflanmaz. Ölüm ona yabancı ve sarsıcı gelmez. Tam tersine, dünyanın gerçeklerini temaşa ettiğini fark eder. Onu pişman eden tek şey ise, dünya hayatında biriktirdiği güzel amellerin azlığı olur.¹⁵ *Fihi Ma Fih*'de der ki, “Mü'min o kimsedir ki, bu dünya duvarının ardında kimin olduğunu bilir, O ki, görmediğini zannettiğimiz her amelimizi gören ve her şeyin sahibidir. Mü'min O'ndan emindir. İnkâr eden ise der ki : bu eskilerin masallarından başka bir şey değildir. O büyük gün gelip de başına geleceklere gördüğünde ise diyecek ki : Eyvah! Ne kem söz etmişim, meğer her şey O imiş...” (s. 174).

13- Mevlana'nın ölüme dair çok derin bir tefekkürü de, bir profilden öbür profile geçiş yaptığımız bu değişken hayatta, ölümü daha önceden çok kez deneyim edinerek makamdan makama atlaya atlaya ruhumuzun gelişim gösterdiği yönündedir. Bu yüzden sıradaki ölümümüz bizi daha üst bir makama taşıyacaktır.¹⁶ Ancak yeni bir profile yükselen insan, önceki halini hatırlamayacaktır.¹⁷ Ruhun ayrılması sadece ölüm anında olmaz. Her geçen an, insanın aldığı her nefes onu ölüme bir adım daha yaklaştıracaktır. Böylece insan hiç durmadan ölüme yürümektedir, daha net söylemek gerekirse insan her an ölmekte veya ruhu bedenden ayrılma halindedir.¹⁸ Bunun üzerine Mevlana bize, kıymetli hayatımızı ve zamanımızı sonunda kaybedenlerden olmayacağımız bir şekilde harcamamız tavsiye eder.

14- Mevlana'nın ölüm hakkındaki en derin ve en önemli fikri ise kaçınılmaz olan ölüm gelmeden evvel gönüllü olarak ölmeyi seçme fikridir. Bu düşüncüyü ortaya koyan ilk kişi de o değildir. Ondan önce de sonra da bu görüşü düşünce sahasına atan fikir adamları olmuştur. Ancak fark Mevlana'nın düşüncelerini nakletmek için şiirlerinde kullandığı zarif ve etkili imgelerde ortaya çıkmaktadır.

Ölüme talip olmak, ölüme dönüşmek, manevi yok oluş veya ikinci doğuş olarak da adlandırılmıştır. Bunun manası ise kişinin kendiyile nefsinin arasını ayırması ve kendini ilahi iradeye teslim etmesi, başka bir deyişle kendini özgür bırakıp Yüce Efendiye ermesi ya da kendinde ölüp ilahi hayatta dirilmesi demektir. Ve Mevlana bunun, ruhu ilahi tezahürlere teslim etmedikçe mümkün olmayacağını savunur. Kişinin manevi gelişimini ve

¹⁴*Mesnevi* c.3 byt.3545-3552

¹⁵*Mesnevi* c.5 byt.604-609, 1766-1768

¹⁶*Mesnevi* c.3 byt.3901-3906

¹⁷*Mesnevi* c.4 byt.3646-3647

¹⁸*Mesnevi* c.3 byt.123-126

mizacının dönüşümünü gerektiren bu süreç, odunun ateşte veya gölgenin ışıktaki kaybolmasına benzetilebilir.¹⁹ Mistikler tarafından kullanılan bu “ölüme talip olma” veya “ölümden evvel ölme” açıklaması, Bakara Suresinin 54. Ayetinde geçen “**Hemen Yaradanınıza tevbe edin ve nefislerinizi öldürün.**” İfadelerden ilham alınmıştır. Manası, nefsinizin şeytani arzularını öldürerek veya terk ederek, derin nefes alır gibi yeni ve temiz ruhunuzu bedeninize yerleştirin. Mevlana *Fihi Ma Fih*'de der ki, “Erenler de böyledir işte... Ölmeden önce ölmüştür onlar; kapı- duvar kesilmişlerdir; onlarda kıl kadar bir varlık bile kalmamıştır. Tanrı gücünün, Tanrı kuvvetinin elinde bir kalkana benzerler. Kalkanın oynayışı, kendiliğinden değildir. ‘Ben Tanrıyım’ demenin anlamı da budur işte. Kalkan der ki: Ben arada yokum, oynayışım, Tanrı elinin oynayışından.”²⁰ Ki bu da İslam Peygamberi’nden rivayet edilen şu tavsiyeye bir gönderme olabilir, “*Ölmeden önce ölüünüz*”. Bu, mistikler tarafından çokça kullanılan bir ibare olagelmıştır.

Böyle bir ölümü (ölmeden önceki ölüm) elde edebilmek ise, ancak nefsin kötülüklerine karşı açılmış büyük savaşın kazanılmasıyla mümkündür. Nefse karşı yürütülen bu savaş, ki her insan ergenlik çağına girmesiyle bu savaşa girmeye mecbur tutulmuştur, kafirlere karşı yapılan küçük savaştan daha önemlidir. Mevla’dan yüz çevirip nefsin şeytani arzularına kapılmak, Mevlana’ya göre ölümün en çirkin şeklidir.²¹ Yani ölümün iki çeşidi vardır. Gönüllü ölüm ve mecburi ölüm. Gönüllü ölümden, kişi kibrini, bencilliğini ve nefsani arzularını yener ve böylece nefsinin iman ve feyz zinciriyle bağlamaya muvaffak olur. Bunun sonucunda ahlaki ve manevi arınmayı elde etmiş olur. Mistikler bu şehvani ve şeytani arzuların öldürülmesine “küçük dirilme” veya “orta dirilme” adını vermişlerdir. Çünkü aslında şehvani isteklerle karartılmış bir hayat ölümün ta kendisidir.

Her insan ölüme talip olabilecek kadar cesur değildir. Her insan bu yüce makama ulaşmaya muktedir olamayabilir. Kaçınılmaz olan ölümü baz alırsak insan ile büyükbaş hayvan aynıdır. İnsan da hayvan da bunu aynı şekilde tadar.

Mevlana ve onun dostları, ölüme asla üzücü bir olay gözüyle bakmadıkları için kendilerini “mutluluğun çocukları” olarak gördüler. Mevlana, Şeyh Selahaddin Zerkubi’ye, cenazesinin feryat figan ve gözyaşlarıyla dolu olmasının aksine neşeli ve eğlenceli bir raks

---

¹⁹ *Mesnevi* c.4 byt.2272

²⁰ *Fihi Ma Fih*, s.73

²¹ *Mesnevi* c.6 byt.796

müsameresi gibi olmasını vasiyet etmiştir. Çünkü bu fani ikametgâhı terk edip sevgiliye gitmek, üzücü değil keyif verici bir vakadır.²²

Bu eşi benzeri görülmemiş tutumu, mutaassıp kesimi ona karşı kıskırtmıştır. “*Bu kâfir işi bidat ta nerden çıktı !*” dediler. “*Bir grup insan tabutun önünde Kur’an ayetleri okuyarak bu mevtanın bir mü’min olduğunu, şarkı söyleyen diğer bir grup ise onun bir Tanrı aşığı olduğunu ispatlıyorlardı.*”²³

Mevlana’nın cenazesinde çeşitli müzik aletleri vardı; trampetler, flütler, tamburlar ve kemanlar çalınırken bir yandan büyük bir insan kalabalığı şarkı söyleyip cümbüş yapıyorlardı. Zira Mevlana, cenaze törenindekilerin ölü için değil, esas kendileri için yas tutmaları gerektiğini savunuyordu.²⁴

Ölmeden evvel ölerək kişi, yeniden doğmanın tadına varır ve gözlerini hakikat ve mana alemine açar.²⁵ Hz. İsa Mesih’in dediği gibi, “*yeniden doğmadıkça kimse cennete yerleşemez*”. Mevlana’ya göre İslam’ın yüce Peygamberi bu yeniden doğuşun en bariz örneğidir. Ölmeden evvel ölmenin sebep olduğu bu yeniden doğuş, kişinin manevi mizacını da değiştirir. Bu sonsuz yaşama adım atan kişi, manen ve hilkaten nefsanî hevasının arzuladığı dünyevi gıdalara ihtiyaç duymayacak bir makama ulaşır. Onlar hastalıklı emel ve düşüncelerini, selamet ve samimiyet havuzunda yıkayarak temizlerler.²⁶ Nefsinin hevasına karşı ölü olan ve ölmeden evvel ölen kimseler sonsuz hayatı elde ederler. Dillerinde yalnız Tanrı’nın zikri vardır. Kendi varlıklarında ölmüşlerdir.²⁷

Gerçek hayata ulaşmanın yolu, fani engel ve sınırları aşmaktan geçer ki, maneviyat ortaya çıksın. Ayağımız bitkiler gibi yere bağlıyken, esen rüzgarlara karşı çok daha savunmasız haldeyiz.²⁸

Ölmeden evvel ölmek, ölümün zuhuratında gerçek hayattır. Onu elde etmedikçe, yaşıyor ve nefes alıyor gibi görünsek de, aslında ölüyüz.²⁹ Mevlana’nın nazarında gönüllü ölmek, ecel ile ölmekten çok daha zordur. O, ecele yenik düşerek ölenlerin ölümü sadece bir kez tadacaklarını belirten “*Her canlı ölümü tadacaktır*” Ali İmran Suresi 185 ayette karşın, mistiklerin ve dünyevi bağlardan sıyrılmış olanların bu ölümü defalarca

²² Sultan Veled (ölm. 1312), *Velednâme*, s.112, Nşr. Celâleddin-i Hümâî, Tahran, 1315 hş./1937

²³ Şemseddin el Eflaki, *Menakübü’l Arifin*, , c.1 s.233, thk. Hossein Tazeejee, Tahran 1993

²⁴ *Mesnevi* c.6 byt.796

²⁵ *Mesnevi* c.3 byt.3576

²⁶ *Mesnevi* c.3 byt.43-45

²⁷ *Mesnevi* c.3 byt(3364-3365/3)

²⁸ *Mesnevi* (1280-1283/3)

²⁹ *Mesnevi* (4135/5)

yaşayacağını savunur. Eserinde der ki, Sufiler yüzlerce kez ölür.³⁰ Mevlana'nın bakış açısıyla hayat sadece nefes almak demek değildir. Hayat aynı yeniden doğuş ve cennette ikamet etmek gibidir. Diğer bir deyişle, nefsin karanlık dünyasında ölüp, ahlaki ve manevi erdemler dünyasında yeniden doğmaktır. Mevlana'nın bu bakış açısıyla bakıldığı zaman çoğu yaşayan kişi aslında ölü sınıfındandır.³¹ Ölmeden ölmek, sonu mezarda biten ölümden farklıdır. Bunda nur dünyasına gitmek vardır, mezara değil. Ölüme talip olmak kişinin eski nefsanî karanlığındaki farklılaşmasını, dönüşümünü ve mizacını arınmış bir hayata ulaştırır, Mesnevi'de bahsettiği gibi, zenci bir adamdan beyaz bir Romen'e dönüştürür.³²

Ölmeden evvel ölmeye alakalı Mevlana sayısız mecazlar yapmıştır. Onlardan birisi de birinci kitapta yer alan Tacir ve Papağan kıssasıdır. Papağanın atılması dünyevi beden tahkirini, kuşun uçuşu da, ruhun azami mertebelere yükselmesi ve Mevla'ya kavuşmasını simgeler. Ölmeden ölmek, kişinin maneviyatının ve mizacının tekâmül sürecinin olmazsa olmazıdır.³³ Bu yüzden sonsuz hayata ve kurtuluşa erişmenin yegâne yolu kendini öldürmektir. Mevlana bu bağlamda Fihi Ma Fih'inde ne güzel ifade etmiştir, "*O'na karşı iki 'ben' olamaz; oraya iki 'ben' sığamaz. Sen de 'ben' diyorsun, O da 'ben' diyor. Ya sen O'nun önünde öl, ya O senin önünde ölsün de ikilik kalmasın. Fakat O ölmez, buna imkân yok. Ne dış âlemde ölür O, ne zihinde; çünkü 'O, bir diridir ki ölmez'. Mümkün olsaydı ikilik kalksın diye senin için ölürdü de hani; bu kadar da lütfü vardır O'nun. Mademki O'nun ölmesine imkân yok, sen öl de O, sana tecelli etsin, ikilik kalksın-gitsin.*"³⁴ Ve yine Fihi Ma Fih'inde der ki, "*Tanrı yüzünü, özünü ululasın. Ali, buyurur ki: 'Perde açılrsa da yakıynim artmaz.'* Yâni "*kalıbı kaldırsalar, kıyamet belirse, gene yakıynim ziyadeleşmez.*"³⁵

---

³⁰ *Mesnevi* (1538-1539/3)

³¹ *Mesnevi* (3837-3839/3)

³² *Mesnevi* (739-741/6)

³³ *Mesnevi* (723-724/6) & (2824-2826/5)

³⁴ S. 24-25

³⁵ S. 29

Referanslar

Kur'an-ı Kerim

Rumi, Mevlana Celaleddin Muhammed (1963). *Fihî Ma Fih*. thk. Badi'ozzamân Foruzânfar.

Attar, Ebû Hâmid Ferîdüddin Muhammed bin Ebî Bekir İbrâhîm-i Nîsâbûrî (1991). *Tezkiretü'l Evliya*. thk. Nicholson, Tehran.

Rumi, Mevlana Celaleddin Muhammed (1991). *Mesnevi*, thk. Nicholson, Tehran.

El-Eflaki, Şemseddîn Ahmed el-Ârifî (1993). *Menakıbü'l Arifin*. thk. Hossein Tazeejee, Tehran.